

FRI-2B.313-1-L-05

TRANSPORT SAFETY WITHIN THE SYSTEM OF PUBLIC SECURITY GUARANTEES⁸

Emanuil Kolarov, Dr.iur., M.Eur.St.

Associate Professor in Administrative Law

and Administrative Procedures

Department of Public Law,

Faculty of Law

Angel Kanchev University of Ruse, Bulgaria

E-mail: ekolarov@uni-ruse.bg

*To the memory of Prof. Doncho Hrusanov
(1947-2021)*

Abstract: *The paper reviews the topic of public security in the field of transport and the existing methods of special protection aims to the transport activity and the vehicles, the persons and cargo. The purpose is to research the levels of normative regulation and efficiency of the regime. Special attention is paid to the notion of “public security” and its projection into the transport. As an activity with high level of risk it is necessary to investigate different kinds of transport and the regulations guaranteeing security thereof. In this regard we use several levels of analysis – individual safety, public security and national security. Of those, only “national security” is defined by the law. So, finally, we will see that the public security is condition to safeguard national security, on one hand, and to ensure individual safety, on the other. Crucial problems in traffic causing damages to life and property make necessary to continuous research in the field of transport safety and its correlation to public security.*

Keywords: *public security, traffic safety, transport security.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад е провокиран от множеството инциденти на пътя, които показват, че въпросът със сигурността в областта на транспорта е многопластов. Той касае както индивидуалната сигурност на участниците в пътното движение, техния живот и имущество, но също и осигуряването на превозите и мобилността на лица, стоки и услуги като дейност от обществено значение. В условията на несигурна международна обстановка въпросът за сигурността на транспорта добива и измерението на сигурност на транспортната инфраструктура.

Значението на транспорта за съвременното общество е голямо. То е определящо за цялостния ритъм на ежедневните дейности и за осъществяването на множество обществени отношения. Чрез транспорта се извършва превозът на лица, на стоки и на услуги, чрез което те достигат до своето местоназначение – работно място, дом, място на предоставяне на услуги или на дистрибуция или потребление на стоки. Не бихме могли да си представим съвременното общество без тази дейност, без превозните средства, които са предназначени да задоволяват широк спектър от потребности, без пътните артерии и виадуктите, които свързват населените места и адресите в тях.

Транспортът като комплекс от дейности осигурява свързаност, мобилност, превозни средства, екипажи. Тази му комплексност го определя като стратегически отрасъл. Зависимостта от източниците на енергия го прави свързан и с друг структуроопределящ отрасъл – енергетика.

По този начин, транспортът се явява част от съвкупността от значими дейности, въплътени в понятието „обществена сигурност“. Гарантирането на националната сигурност е свързано и с

⁸ Докладът е представен на сесията на секция „Правни науки“ на 24.10.2025 с оригинално заглавие на български език: „Безопасност на транспорта в системата на гарантирането на обществената сигурност“.

гаранции за транспорта като дейност, като хора, ангажирани с тази дейност или ползватели на транспортната услуга, като средства за мобилност, източници на ресурси за тази дейност.

Настоящият доклад представлява опит за определяне на мястото на сигурността на транспорта в системата на гарантирането на обществената сигурност като комплексно състояние на стабилност при осъществяването на обществените отношения.

§1. Понятие за „обществена сигурност“

Обществената сигурност е понятие, което няма легална дефиниция. Също като понятието за „обществен ред“ то се приема за бланкет, понятие, което поради своето обща употреба добива значение, което се „подразбира“, приема се за ясно. Често двете понятия – за обществен ред и обществена сигурност – вървят „ръка за ръка“. Например, в Договора за функционирането на ЕС възможностите за ограничаване на свободите на движение във вътрешния пазар (лица, стоки, услуги, капитали) са основани на съображения и за обществен ред и сигурност, без договорът да ги дефинира.

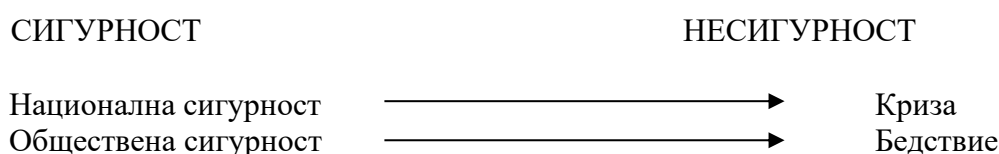
В българското законодателство е направен опит за „внедряване“ на законово определение на понятието „национална сигурност“. В старата редакция на Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“, а днес в Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност има дефиниция (в чл. 2), която гласи следното:

„Национална сигурност е динамично състояние на обществото и държавата, при което са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната, когато са гарантирани демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива, както и когато страната успешно защитава националните си интереси и реализира националните си приоритети.“

Посоченото понятие е твърде широко, неясно и размиващо се в посока политическия режим в страната (демократичното функциониране на институциите), защитата на правата и свободите на гражданите (индивидуалната сигурност), увеличаването на благосъстоянието на нацията (нарастването на брутният вътрешен продукт, напр.), успешното защитаване на националните интереси на страната (при провеждането на външната политика на страната). А динамиката в състоянието на защитеност на посочените ценности насочва към непрестанния отговор на заплахите за интегритета и суверенитета на нацията и обществото. Въпреки несъвършенствата си, то поставя нацията в центъра на разсъжденията по повод сигурността. Може би най-ясни са акцентите върху териториалната цялост, суверенитета и конституционно установения ред като маркери на съществуването на държавно организираното общество – т.е. националната сигурност е държавната сигурност.

Обществената сигурност бихме могли, на тази основа, да определим като състояние на обществото, при което е гарантирано нормалното му функциониране, естественото и непрекъсваемо осъществяване на обществените отношения. Това състояние не е динамично, защото сигурността трябва да даде стабилност на обществото, за да може обществените отношения да се развиват нормално и всички граждани да могат да реализират правата, свободите и интересите си чрез спокойното осъществяване на правните отношения. Обществената сигурност се установява в условията на гарантирането на националната сигурност.

Могат да бъдат обособени следните корелации в състоянията на сигурност и несигурност, като имаме предвид пластове „национална“, „обществена“ и „индивидуална“ сигурност:

Индивидуална сигурност (безопасност) —————> Опасност

Тези положения имат отношение и към транспорта като дейност.

Националната сигурност визира сигурността на транспорта като стопанска и обществено значима съвкупност от обществени отношения, свързани с реализирането на дейността по превоз (мобилитет) на товари и лица. Връзката с националната сигурност проличава изключително в моменти напр. на „петролна криза“.

Обществената сигурност се свързва с транспорта не само като дейност, но и като инфраструктура и организация на движението. Така режимът на отделните видове транспорт в своята съвкупност гарантира обществената сигурност – нормалното, редовно и спокойно осъществяване на обществените отношения в рамките на всеки от тези видове транспорт. Оттук гарантира свързаността, доставките на стоки, мобилността на лица, достъпа до различните видове транспорт, тяхната взаимна заменяемост и допълняемост.

Индивидуалната сигурност има предвид осъществяването на тези дейности при гарантирането на живота и здравето, правата, свободите и законните интереси на отделните граждани. Например, изискването за поставяне на предпазен колан гарантира индивидуалната безопасност и не е елемент от гарантирането на обществената или националната сигурност.

Бедствието като състояние на обществена несигурност е определено в разпоредбата на чл. 2 от Закона за защита при бедствия. Определението гласи, че това е „значително нарушаване на нормалното функциониране на обществото, предизвикано от природни явления и/или от човешка дейност и водещо до негативни последици за живота и здравето на населението, имуществото, икономиката и за околната среда, предотвратяването, овладяването и преодоляването на което надхвърля капацитета на системата за обслужване на обичайните дейности по защита на обществото“. Бихме споделили, че за разлика от дефиницията за „национална сигурност“, тук законодателят е доста по-прецизен и ясен в определението. И като вземем предвид примери от обществената действителност – напр. наводнението в курортно селище „Елените“ през октомври 2025 и в Царево през 2023 г. – които завършват и с човешки жертви, а и изглежда строителната дейност в съответните населени места и селищни образувания са оказали влияние за отрицателните последици, можем да кажем, че това определение точно визира характерните белези на състоянието на обществената несигурност.

§2. Нормативна уредба на видовете транспорт и място на обществената сигурност в нея

Обществената сигурност в транспорта може да бъде представена в следните направления:

- сигурност на транспорта като дейност;
- сигурност на транспортната инфраструктура;
- сигурност на превозните средства;
- сигурност на екипажите, пътниците и товарите.

За всеки от видовете транспорт са в сила отделни законодателни актове:

- Закон за автомобилните превози (от 1999 г.);
- Закон за гражданското въздухоплаване (от 1972 г.);
- Закон за железопътния транспорт (от 2000 г.);
- Закон за движението по пътищата (от 1999 г.);
- Закон за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (от 2000 г.);
- Закон за пътищата (от 2000 г.).

За установяване и поддържане на национално равнище на система за сигурност и за възможностите за прилагане на такива мероприятия за сигурност, с които да се гарантира

обществената сигурност както в вътрешен аспект (в държавата), така и във външен (в европейски контекст, на първо място във взаимодействие с други държави-членки на Европейския съюз), са приети следните закони:

- Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност (от 2015 г.)

- Закон за защита при бедствия (от 2006 г.)

В Закона за защита при бедствия е определено понятието „критична инфраструктура“ като „система или части от нея, които са от основно значение за поддържането на жизненоважни обществени функции, здравето, безопасността, сигурността, икономическото или социалното благосъстояние на населението и чието нарушаване или унищожаване би имало значителни негативни последици за Република България в резултат на невъзможността да се запазят тези функции“ (§1, т. 15).

Когато отрицателните последици биха засегнали повече държави-членки на Европейския съюз (поне две държави), критичната инфраструктура се определя като „европейска критична инфраструктура“ (§1, т. 16).

Защитата на критичната инфраструктура е и въпрос на национална сигурност, както посочва разпоредбата на чл. 3, ал. 2, т. 3 от Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност.

По този начин обществената сигурност има проявления като част от вътрешната сигурност на страната и като част от общоевропейската сигурност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпросите на обществената сигурност са сложни и комплексни. Сигурността на транспорта е част от състоянието на обществената сигурност. Транспортът е дейност, в която е ангажирано практически цялото общество – като предоставящи транспортна услуга, като регулиращ или контролиращ орган, като потребител на услуги, като производител на транспортни средства – един аспект, на който следва да бъде обърнато специално внимание в отделен доклад, предвид новите предизвикателства пред транспорта като превозни средства – екологични, енергийно ефективни, достъпни.

В обобщение, транспортната сигурност е елемент от гарантирането на обществената сигурност. Тя се отнася както до отделните лица – индивидуалната сигурност на водачите и пътниците, – също и до сигурността на товарите, на доставките, на превозните средства, на инфраструктурата, на цялостната организация и възможности за осъществяването на транспортната дейност.

Можем да кажем, че транспортната сигурност, предвид значението на транспорта в съвременния мобилен свят, е от ключово значение за състоянието на стабилно осъществяване на обществените отношения. Това следва да ангажира изключително вниманието на държавата при провеждането на националната политика в тази област. Множеството инциденти – причинени от човека (нарушения на правилата за движение, за изграждане и поддържане на транспортната инфраструктура, за техническата изправност на превозните средства) или от природни бедствия (наводнения, свлачища) – поставят транспортната инфраструктура в центъра на дейностите по гарантиране на сигурността. Тук водещо трябва да бъде изграждането на такава пътна мрежа, която да доведе до избягването на риска от подобни нарушения, т.е. риск от състояние на несигурност.

REFERENCES

Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност, обн. ДВ бр. 61/11.08.2015, посл. изм. и доп. ДВ бр. 94/04.11.2025.

Закон за защита при бедствия, обн. ДВ бр. 102/19.12.2006, посл. изм. и доп. бр. 60/07.07.2020.